

Af Annebjerggaardens Saga

Den største Landbrugsejendom i det egentlige Odsherred er Hovedgaarden Annebjerg, der ligger knapt to Kilometer Syd for Nykøbing. Den har et Tilliggende af 300 Tdr. Land, men har tidligere spændt over et betydeligt større Areal. I 1832 opgives Flademaalet til 482 Tdr. Land Ager plus 100 Tdr. Land Eng paa Ellinge Mark.

Gaarden har en overordentlig smuk Beliggenhed lige ud mod Isefjordens Vande og med en herlig Udsigt over mod Nakkelandet og mod Hornsherred paa den modsatte Side af Fjorden. Jorderne, der paa de to Sider er begrænset af Annebjerg og Grønnehave Skove, er af god Bonitet. Gaarden maa saaledes betegnes som en god Landbrugsejendom, men den har dog ført en ret omtumlet Tilværelse med mange Ejere, deriblandt adskillige, som med Hæder har indskrevet deres i Egnens Historie.

Herregaardens Oprettelse.

Selve Gaardens Tilblivelse var nærmest en Fødsel i Dølgemaal. Den blev oprettet i 1668 af den daværende Rentemester Henrik Müller paa Dragsbolm.

Samme Henrik Müller var en meget entreprenant Herre. Han var Holstener af Fødsel og boede i København, hvor han var Ejer af Datidens største Handelshus, dertil Skibsreder og Fabriksejer i stor Stil. Han havde samlet sig fænomenele Rigdomme, der tillod ham at optræde som Patriot og Finansier af Frederik III.s Krigsførelse med Sverig i Aarene 1657-60. Nu er det nok muligt, at det mere var Profitbegær end Patriotisme, der var hans ledemotiv. I saa Henseende adskille han sig næppe synderligt fra vore Tidens Spekulanter i Krig og Ufred. Og sikkert var det, at han ved sine Leverancer af Træ til Københavns Befæstning, af Klæder og Proviant til Hæren tjente enorme Summer. Ganske vist, rede Penge var det smaat med i Statskassen, saa da Krigen sluttede, var Henrik Müllers Krav paa denne meget stor, og da han saa lidt som andre brave Patrioter vilde lade sig spise af med usikre Løfter paa Fremtiden, maatte Frederik III gribe til den Udvej at realisere væk af Krongodset. Ved denne Dækningsproces holdt Henrik Müller sig saa godt til, at hele seksten Herregaarde kom i hans Besiddelse, deriblandt her paa Egnen Dragsholm, Ledreborg, Sonnerupgaard, Skjoldnæsholm og Katstrup. Han tog

Ophold paa Dragsholm, idet han tillige var forlenet med Embedet som kongelig Rentemester over Krongodset i Odsherred, fra hvis Bønder han skulde indkræve Tiende og Afgifter.

Paa den Plads, hvor Annebjerggaardens Marker nu breder i sig, laa dengang Bondebyen Mosby. Dengang som nu var det ikke Bøndernes kæreste Adspredelse at betale Afgifter, selv om det da skete i Form af Naturalier. Overfor de Mosby-Bønder var Rentemesteren meget lemfædig med sine Inkassationer, og en skønne Dag var deres Restancer blevet saa store, at der ingen Mulighed var for at faa dem betalt. Dette benyttede Henrik Müller sig af til at gøre Forestilling hos Enevoldskongen om det formaalstjenlige i at jage Bønderne ud, nedrive Gaardene og samle Jorden under en Herregaard, der vilde være i Stand til at udrede Jordafgiften til Staten. Kongen bifaldt Planen, og Henrik Müller lod den udføre. Naturligt havde det været, om den nyoprettede Herregaard var blevet kaldt

Den italienske Hovedbygning, hvori der nu drives Herregaardspension.

Mosbygaard, men Henrik Müller gav den Navnet Annebjerggaarden, idet den opkaldtes efter hans Datter Anna Catrine, hvem han skænkede den i Morgengave.

Som Gaarden blev bygget.

Bygningerne lod han opføre dels af Grundmur og dels af Egetræs-Bindingsværk, og de var meget holdbare. Hovedbygningen var trefløje i en Etage med stor Frontspids og laa længst mod Syd. Avlsbygninger lidt til Siden i Retningen Syd-Nord. Alt efter Datidens Skik omkranset af Voldgrave. Indkørslen fra Nord gik midt igennem de nuværende Hovedbygning til Avlsgaarden, hvis Murværk endnu er markeret af den fordums Indkørselsport. Denne samt en lille Stump Længe – kaldet "Kærnehuset" – er de eneste af de oprindelige Bygningsværker, der er tilbage. Resten har Tidens Tand og de gentagne Ildsvaader fortæret. Syd for Indkørslen laa Kronens Kornmagasin, hvor Bøndernes Tiendekorn blev modtaget og opbevaret, til Udskibning kunde ske. Men af dette Magasin er der ikke andet tilbage end en Smule Ruin i Undergrunden.

Rentemesteren døde fattig.

Som det fremgaar af foranstaaende, var Rentemester Müller en meget mægtig Mand, man ogsaa han mødte sit Waterloo. I 1670 døde Frederik III, og Sønnen Christian V fulgte ham paa Tronen. Ogsaa han blev indviklet i Krig med Sverige, den saakaldte skaanske Krig 1675-79. Krig kostede Penge, men dem fik Henrik Müller ikke Lejlighed til at tjene nogen Anpart af. Den nye Konge var mere skeptisk end Faderen overfor Rentemesterens Fortjenester. Derimod fik Müller sin rundelige Andel i Krigens Byrder. Som Enevoldskonge foretog Christian V Udskrivning af store Skatter saavel som af Heste og Mandskab fra Godserne. Med Henrik Müllers udstrakte Jordbesiddelser blev han stærkt ramt, og da Handel og Skibsfart stagnerede under Krigen, ligesom han led store Tab paa Fabriksvirksomheder i Norge, blev han i Løbet af faa Aar ribbet for alt, hvad han ejede. Han døde 1692, og hans Børn maatte da gaa til Kongen med Bøn om, at denne vilde bekoste deres Faders Begravelse, hvad Kongen gik ind paa, uagtet det var blevet oplyst, at den betroede Rentemester gennem sine Oppebørsler havde begaaet Underslæb overfor Kronen.

Skiftende Ejere.

Ved Henrik Müllers økonomiske Sammenbrud i 1686 blev Annebjerggaarden overtaget af en af dens Kreditorer Emanuel Texeira.

Udsigt fra Hovedbygningen med Avlsgaardens Hovedbygning i Baggrunden.

I de følgende 90 Aar skiftede Gaarden ofte Ejer. I Reglen havde Ejerne Titler af Assessorer eller Kammerraader, hvilket dog ikke medførte, at nogen af dem paa særlig Maade har indskrevet deres Navne i Tidens Historie. Kun skal lige nævnes Kammerraad Jacob Hansen, der 1762 flyttede ind paa Annebjerg. Han var den største Familieforsørger, der nogensinde har levet paa Annebjerg. Han blev Fader til to Børn, men var Stedfader til hele femten. Blandt disse sidste var Grundtvigs Moder, Jomfru Catrine Marie Bang, født paa Egebjerggaarden, senere gift med Sognepræsten paa Odden Jørg. Grundtvig.

Jacob Hansens Efterfølger i 1770 blev Inspektør Henrik Rosted, men hans Økonomi var saa slet, at Gaarden i 1776 gik paa Tvangsaktion, hvor Staten som ufyldestgjort Panthaver lod sig den udlægge, hvorefter den i de følgende 25 Aar blev drevet som Domænegods ved Inspektør. Den sidste af Inspektørerne, Kaptejn F. Trøjel, overtog i 1801 Gaarden til Ejendom for 21,212½ Rdl. Penge havde den ny Ejer ikke, men der fulgte nogle vældige opgangsår for Landbruget, saa han allerede i 1809 kunde trække sig tilbage som en holden Mand efter at have solgt Gaarden for 72,000 Rbd. Til en ung

Nykøbing 1937 – fra Holbæk Amts Venstreblad – december 1937

www.nykobingslokalhistoriske.dk

Slægtning, cand. Jur. Lorentz Fribert. Her fulgte nu en Række vanskelige Aar, hvor Landet styrede mod Statsbankerotten. Men i Kraft af en stor Fædrearv kunde den unge Fribert klare alle skærene og endda tillade sig at være Financier for adskillige Slægtninge og Venner. Det var for øvrigt den samme Lorents Fribert, der i 1808 bekostede Opsættelsen af Willemoes-Monumentet paa Odden Kirkegaard. Allerede i 1814 døde han, kun 32 Aar gl.

I Hænderne paa en dygtig Mand.

Aaret efter solgte Enken Annebjerggaarden til Kaptejn Frederik von Buchwald for 60,000 Rdl. Sølv og 30,000 Rdl. i Sedler. Det var jo i Statskrisens Tid, hvor Sølvets Værdi var redelig, men Sedlernes Værdi skrøbelig. Kaptejn Buchwald var Gaardens Ejer til sin Død i 1874. Han var af en meget forfinet og aristokratisk Herkomst, Søn af Stiftamtmanden i Odense. Sønnen var dog ikke præget deraf. Til Trods for, at han kun var 25 Aar, da han overtog Annebjerggaarden, viste han sig hurtigt som en overordentlig dygtig Landmand, der personlig tog Del i Gaardens Arbejde. I saatiden tog han saaledes Saasækken paa Nakken og udstrøede selv al Gaardens Sædekorn. Ved sin Flid og det Handelstalent, han udviste i Retning af at afsætte Gaardens Produkter, slap han Statsbankerottens Depression igennem og blev en holden Mand. Paa Landbrugets Omraade var han Egnens Foregangsmand. Til hans Fortjenester hører, at han var Fremavler af den Hesterace, der blev kendt under Navn af Odsherredshesten. Denne Race skabte han ved at føre en Hoppe til en engelsk Hingst i det kgl. Stutteri i Hillerød. Resultatet blev et Hingstføl, der

blev Stamfader til den for sin Udholdenhed bekendte Hesterace, der i et Par Menneskealdre var dominerende i Herredet. Buchwald havde Initiativ, hvad man forstaar, naar man hører, at han etablerede Skibsbyggeri ved Gaarden. Set med Nutidens Øjne var det vel noget primitivt. Beddingen var Banken mod Isefjorden. Her tømrede Skibstømmerne Baadene sammen. Det gik ikke altid glat med Stabelafløbningen. Den skete ved Hjælp af Hestekraft, der slæbte Fartøjet fra Banken og den Snes Alen ud i Fjorden, forinden det kunde flyde. Ikke desmindre byggede Buchwald dog en halv Snes Skonnerter og Jagter paa sit primitive Værksted.

Ogsaa udadtil nød Kaptejnen paa Annebjerg Anseelse. Han havde Sæde i Nationalbankens Repræsentantskab, var Medlem af Stænderforsamlingen i Roskilde i Tiden 1842-46, valgt af Bønderne, og skønt han var af konservativ Tænkemaade, var han

paa mange Omraader frisindet og forstaaende. I Stænderforsamlingen tog han saaledes til Orde for, at det skulde forbydes at øve Hustugt mod gifte Husmand, noget, der vakte Forfærdelse iblandt en Del Godsejere, der følte deres Eksistens truet, hvis ikke de havde Ret til at give deres Husmænd en Dragt Prygl. Ligeledes udtalte han sig for, at

Nykøbing 1937 – fra Holbæk Amts Venstreblad – december 1937

www.nykobingslokalhistoriske.dk

Godsejerne skulde yde Erstatning for den Skade, Vildtet forøvede paa Bøndernes Marker.

Ombygninger ved Gaarden.

Annebjerggaardens Bygninger stod dengang som den gamle Rentemester havde bygget dem. I 1856 lod Buchwald opføre en ny Hovedbygning i Italiensk Bygningsstil og i to Etager, den, der staar den Dag i Dag. Han var en stor Jæger og tillige en god Ven af Kong Christian VIII. Som Kronprins boede denne med sin Etat paa Annebjerggaard, naar han var paa Jagt paa disse Egne, og dette var store Dage for Familien paa Annebjerg.

Mærkværdig nok fik Buchwald i Modsætning til de fleste tidligere Herrer paa Annebjerggaarden ikke Plads i Rangklassen. Først da han i 1865 fyldte 75 Aar, udnævnedes Christian IX ham til Hofjægermester, men denne Titel nægtede han at modtage med den Begrundelse, at han med sine 75 Aar ikke ønskede at være den yngste af Hans Majestæts Hofjægermestre.

Buchwald lede selv Gaardens Drift, til han blev firs Aar. Da overdrog han Avlen i Forpagtning til André Suenson. I Tiden fra 1870 til 1918 var Avlingen under de forskellige Ejere bortforpagtet. Efter Kaptejnens Død overgik Ejendomsretten til en Datter, Frk. Charlotte Buchwald, der i 1897 overdrog den til sin Slægtning cand. Jur. C. F. van Holstein, søn af den tidligere Postmester i Nykøbing. Han solgte i 1913 Gaarden til Hofjægermester Rehling-Quistgaard.

Udstykningen.

Hvad der siden er sket med Annebjerggaarden er i saa frisk Minde, at det ikke skal beskrives i en Sagaartikel. Kun skal lige nævnes, at Rehling-Quistgaard paabegyndte Gaardens Udstykning, idet han først i 1913 solgte 80 Tdr. Land til Staten til Opførelse af Sindsygehospitalet. I 1918 skilte han Hovedbygning og den store Park ud, den beholdt han selv, medens han solgte Avlsbygningerne og det øvrige Jordegods til sin Forpagter Edv. Steenberg. Denne solgte i 1922 en Udmark paa 93 Tdr. Land til Oprettelse af

Parti fra Parken med Broen over Voldgraven.

Statshusmandsbrug. Saaledes var Arealet reduceret til 300 Tdr. Land, da den nuværende Ejer C. Christensen i 1932 overtog Gaarden for 250,000 Kroner.

Hovedbygningen beholdt Rehling-Quistgaard kun kort Tid efter Udskiftningen. Den ret store Herskabsbygning med den idylliske Park øvede i Højkonjunktorens Dage en dragende Magt over Datidens noget eksentriske Rigmænd. Den Skiftede jævnlig Ejer til Priser, der nærmede sig det fantastiske, og det samme gjaldt for Resten ogsaa en stor Del af det Liv, der blev ført.

Børsbaronernes Dage er jo nu omme, og der er atter kommen Ro over det gamle Herresæde, der nu tjener til et fint og fornemt Herregaardspensionat i Hænderne paa dets dygtige Ejerinde, Fru Karen Nielsen.

C.V.